

Szász András
KÉPMÁSOK

Borítóterv és illusztrációk: Szabó Ildikó
Lektorálta: Szemerédiné Miklós Magda

ISBN 978-963-9947-20-7

Nyomda: mondAt Nyomdaipari és Szolgáltató Kft., Budapest

Szász András, 2011

Szász András

KÉPMÁSOK

karcolatok, novellák

Illusztrációk:

Szabó Ildikó

Kecskeméti Lapok Kiadó
Kecskemét

Előszó

„- Isten azért teremtette az embert, hogy az Ő képében járva eleget tegyen a parancsnak, s végezze a jót ezen a földön” - idézte egykori mesterem Mózes első, a Teremtésről szóló könyvét. - Ezért kötelességünk, hogy származásától, nemétől, korától, és a társadalomban betöltött szerepétől függetlenül, minden embert Isten képmásának tekintsünk! Bármilyen szánalmas, ágrólszakadt és toprongyos is legyen! Vagy annál inkább! - tette hozzá, felemelt bal keze mutatóujjával nyomatékosítva mondandóját. Majd így folytatta: - Az író feladata: lefosztani az emberről mindent, ami járulékos, felesleges vagy köznapi, és visszaadni neki mindent, ami emberivé teszi, elsősorban Istentől származó lelkének érzelmi és színgazdagságát. Ez az egyetlen dolog, amiért érdemes tollat ragadni. A többinek nincs jelentősége!

Öreg tanítóm már rég a gondtalan mennyei létet élvezte, amikor én itt, a földön, még mindig szavai értelmén töprengtem. Aztán nagyjából fél éve hirtelen megértettem, voltaképpen mire is próbálta meg felhívni a figyelmünket. Akkor született meg bennem az elhatározás, hogy emléket állítsak azoknak az embereknek, akiket a társadalom - ilyen vagy olyan okból - nem tartott érdemesnek erre. A következő pillanatban már azt is tudtam, ki lesz első történetem szereplője. Alig fejeztem be a róla szóló írást, máris ott állt előttem a következő szereplő, majd az őt követő, és így tovább... Nem lökdösődtek, nem tolakodtak. Szépen, türelmesen kivárták, amíg sorra kerülnek. Ahogyan életükben is tették.

Szörösfülű, Ali Baba, Tarajos Ferkó, Csósz Pista vagy Tinfosó soha semmilyen rendkívüli dolgot nem cselekedett.

Legalábbis semmi olyat, ami napjainkban érdemessé tenné őket díszpolgári vagy egyéb kitüntető címre, vagy hogy esetleg utcát nevezzenek el róluk. Számomra mégis sokkal kedvesebbek jelenünk bármelyik agyondicsőített percemberénél. De nemcsak kedvelem őket, hanem szeretem is. A szó valódi értelmében. Elvégre mindannyian életem részei voltak. S bár gyerekként nem tudatosult bennem, meggyőződésem, hogy már pusztán létezésükkel jelentős hatással voltak mai szemléletmódom kialakulására.

„Habet sua fata libelli.” Minden könyvnek megvan a maga sorsa – tartja a görögből fordított ókori latin mondás. Sorát nyilván ez a könyv sem kerülheti el. Hogy milyen lesz ez a sors? Majd kiderül... Mindenesetre én bizakodó vagyok. Bizom abban, hogy sokakat felderítenek majd ezeknek a furcsa és különös embereknek a története, és legalább annyian kérdéseikre is választ találnak általuk. S ha ráadásul a történetek elolvasása sem okoz senki számára elviselhetetlen szenvedést és kínt, már megérte a fáradságot.

A szerző

A seprű

Nyolcéves lehettem, amikor Pető Kulival felfedeztünk egy jókora rést a váradi székesegyház pinceablakait lezáró rácsok egyikén. Legott hasra vetődtünk, hogy tüzetesebben szemügyre vegyük a rés kínálta lehetőséget, ám kis híján Lót felesége sorsára jutottunk. A különbség mindössze annyi volt, hogy míg a bibliai asszonyság a Teremtő parancsának megszegéséért vált sóbálvánnyá, mi a rémülettől kövültünk meg. A pinceablak mögül ugyanis egy emberi koponya nézett farkasszemet velünk.

Zsenge korunk dacára gyorsan úrrá lettünk félelmünkön, és addig mesterkedtünk, mígnem sikerült kipiszkálnunk a napvilágra. Szép sárga kobak volt, nagy, mélyen ülő szemgödörrel. Azért valami mégsem egészen stimmel vele. Ugyanis a homloka fölött volt egy harmadik lyuk. Olyan szemgödörnyi méretű. Mivel háromszeműekről még nem hallottunk, megegyeztünk Kulival, hogy én hazaviszem a koponyát, apám véleményezi, másnap aztán majd beszámolok neki. Azzal a hónom alá kaptam, és hazáig nyargaltam vele.

Apám épp az újságot olvasta elmélyülten, amikor eléje raktam az asztalra.

- Hát ez meg mi? - kérdezte láthatóan meghökkenve.

- Koponya... - feleltem.

- Azt magam is látom, de honnan szerezted? - hajtogatta össze az újságot.

- A székesegyház pincéjében akadtunk rá Kulival. Azért hoztam el, mivel három szeme van. Gondoltam, tudsz rá valamiféle magyarázatot...

- Akárki koponyája is legyen, egészen biztos, hogy az

illetőnek életében csak két szeme volt. A harmadik lyuk ugyanis nem szemgödör, hanem valamilyen fegyvertől származó sérülés. Valószínűleg csákány okozta – forgatta apám az ismeretlen előd kobakját.

- Szóval vitéz volt? – csillant fel a szemem.

- Kora alapján én inkább valamiféle népsanyargatónak vélem – válaszolta atyám.

- Miféle népsanyargatónak? – kedvetlenedtem el.

- Amilyenből manapság tizenkettő egy tucat... – hunyorított jobb szemével.

Azzal szépen becsomagolta az újságba a koponyát és bele rakta egy kosárba. Félóra múlva itt vagyok – nyomta a fejébe a kalapját.

- Hová viszed a koponyát?

- Ahová való. A temetőbe. De most már ne menj sehová – csukta be maga mögött az ajtót.

Felesleges volt figyelmeztetnie. Amúgy se mentem volna sehová. Inkább leültem, és törni kezdtem a fejem a népsanyargatókon, akiket az emberek kommunistáknak neveztek, s akikről jót – a tanító nénin és az iskolaigazgatón kívül – soha senkitől sem hallottam. Még a szüleimtől sem, pedig ők igazán tiszteltek mindenkit.

Különösen anyám neheztelt rájuk. Mint kiderült – joggal. A nagy, háromszobás polgári ház, amelyben laktunk, voltaképpen nem is a miénk volt. Három évvel a háború után ugyanis államosították. Hasonló sorsra jutott nagymamáék a miénkkel szomszédos háza is. Annyira szomszédos, hogy még az udvarunk is közös volt. Így aztán anyámék és nagymamáék '48 után kénytelenek voltak lakbért fizetni, hogy saját házukban lakhassanak. Gyermekként nem nagyon értettem az államosítás lényegét. Főleg az nem fért a fejembe, miért kell fizetnie az embernek olyasmieért, ami eleve az övé. Nem az államosítás volt az egyetlen dolog, melynek értelme nem volt világos számomra akkortájt, mindenesetre szüleim iránti szolidaritásból én is nagyon megvettem a népsanyargatókat.

Nagymama házát halála után a népsanyargatók egy özvegyasszonynak, bizonyos Kovács néninek adták, aki kezdetől ellenszenves volt apámnak. Vajákos - mondta rá érezhető megvetéssel.

- Mi az, hogy vajákos? - kérdeztem anyámtól.

- Olyan boszorkányféle - vonta meg a vállát. Ennél többet azonban nem mondott.

Történt, hogy egy tavaszi délelőtt apámmal a verandán gyönyörködtünk az újjáéledő természetben. Ahogy ott üldögtünk és önfeledt áhítattal hallgattuk a madarak énekét, hirtelen felém fordult apám:

- Látod Kovács néni seprűjét?

- Hogyne látnám. Ott van az ajtaja mellé támasztva, ahol lenni szokott - válaszoltam kissé bosszúsan, amiért kirángatott a dalhallgatás élményéből.

- No, ha látod, osonj oda, és emeld el! - mondta.

- Aztán miért emelném el? - kérdeztem meglepődve.

- Ne kérdezősködj feleslegesen. Csak menj, hozd ide szaporán, a többit majd meglátod - fogta halkabbra a szót.

Sosem szegültem szembe apám akaratával, akkor sem állt szándékomban, fogtam hát magam, óvatosan odalopakodtam Kovács néni ajtajához, elkaptam a seprűt, s már nyargaltam is vissza vele.

- Most mi legyen? - kérdeztem.

- Támaszd oda a sarokba, aztán gyere, húzódjunk ide az árnyékba - utasított.

Alig ültem le, már nyílt is Kovács néni ajtaja. Kilépett az öregasszony és ösztönösen nyúlt a seprű után. Tudni kell, hogy Kovács néni nemcsak végtelenül tiszta és rendes fehérség volt, de a semmittevést is mélységesen megvetette. Nagyjából ötpercenként kilépett az udvarra, vette a seprűt és végigseperte a járdát. Ebben a ténykedésében az sem zavarta, hogy az utolsó seprés óta a járdájára nemhogy szemét, de egyetlen árva porszem sem került.

Szóval, nyúlt a seprű után, ám a keze csak az üres levegőt markolta. A seprű ugyanis a verandánk sarkában szunyó-

kált, s pihente ki az elmúlt esztendő ötpercenként ismétlődő sepregetéseit. Mivel a keze nem talált semmit, Kovács néni odanézett. De a seprű nem volt ott. Köténye zsebéből előhálászta a kamraajtó kulcsát, kinyitotta, a seprűt azonban ott sem találta. Visszazárta a kamraajtót, bement a házba, ám ott is hiába kereste. Megint kijött az udvarra, nézett jobbra, nézett balra, nézett fölfelé, szemmel láthatóan egyre idege-
sebben.

- Nem megmondtam?... - hajolt a fülemhez apám.

- Mit?... - kérdeztem vissza suttogva.

- Hogy keresni fogja a seprűt.

- Hát persze, hogy keresi, nyilván sepregetni akar - fakadtam ki bosszúsan.

- A csudát... - méltatlankodott apám ostobaságom halatán. - Dehogyan akar sepregetni. Az aggasztja egyre inkább, hogy seprű nélkül nem jut el a Gellérthegyre. Márpedig akkor vége neki...

- A Gellérthegyre?... Miért menne Kovács néni a Gellérthegyre?... - néztem elhűlve apámra.

- Ejnye, hát még ennyit se tudsz?... - csóválta rosszallóan a fejét atyám -, hát a szombati boszorkánytalálkozóra. Szent meggyőződése volt, vagy legalábbis azt akarta elhitetni velem, hogy Kovács néni egyike a hét főboszorkánynak. Hiába idéztem neki néhai Könyves Kálmán királyunkat, aki idestova kilencszáz esztendeje törvénybe foglalta, hogy: „Boszorkányok márpedig nincsenek.”

- Nem értett hozzá... - legyintett apám. - Kétségtelenül művelt király volt, azért kapta a Könyves előnevet, de a boszorkányokhoz nem értett. Különben tudta volna, hogy tagadásuk eretnokség... - ismételte valamivel nyomatékosabban.

Egy szó, mint száz, félórás hiábavaló keresgélés után Kovács néni magára kapta átmeneti kabátját, és elment a sarki boltba seprűért. Mire hazatért, régi seprűje ismét az ajtó mellett támasztotta a falat. Meg is állt az idős asszony, s tátott szájjal bámult, mint a mondásbeli borjú az újrafestett kapura. Végül vállat vont, s az új seprűt beállította a kamra sarkába.

Két év múlva megbetegedett és ágynak dőlt apám. Anyám dolgozott, én iskolába jártam. Míg odavoltunk, Kovács néni szorgalmasan feljárt és gondját viselte csontsoványra fogyott atyámnak.

Hogy „meggyóna-e” neki apám a seprű dolgát vagy nem, sosem derült ki. Arra viszont határozottan emlékszem, hogy halála előtt a lelkemre kötötte: Tisztelettel szólj és viselkedj Kovács nénnel szemben, mert szent asszony! Nehogy megtudjam, hogy akár a legcsekélyebb gazemberséget is elköveted ellene, mert visszajövök és hátrakötöm a sarkad! Megértted?

Természetesen megértettem és meg is tartottam. Kovács nénihez attól fogva mindig a legnagyobb tisztelettel viszonyultam.

Egyébként a boszorkányokkal kapcsolatos álláspontom azóta sem változott. Ma is ugyanazt vallom, amit gyerekként is állítottam: Könyves Kálmán király óta nincsenek boszorkányok. S noha időnként magam is boszorkánynak nevezem egyik-másik embertársamat, általában gyorsan meg is bánom elhamarkodottságom, s fájdalomkeltő szavaimnak legszívesebben még az emlékét is elfelejteném. Kovács néni eldugott seprűjével egyetemben.

Kétméteres

Magas, enyhén hajlott hátú, hatvanas éveiben járó férfiú volt Kétméteres. Gyermekkoromban velünk átellenben lakott a Szent János utcában. Noha apja, anyja román volt, születésekor Bulzán Jánosként anyakönyvezték, a Csucsával szomszédos Feketetón. Akkoriban háború dúlt a világban, de Erdélyben még a magyarok voltak az urak, akik bár igyekeztek leplezni, lelkük mélyén mégis egyre nyugtalanabban figyelték az öreg kontinensen folyó titkos készülődést.

A háború végén aztán kiderült: félelmük, aggodalmuk nem volt alaptalan. A győztes nagyhatalmak, mint az éhes kutyák a koncot, úgy szaggatták darabokra Magyarországot, s osztották szét a monarchia népei között. Északon a szlovákok, ukránok, nyugaton az osztrákok, délen a szlovének, horvátok, szerbek, Erdélyben a románok kerekedtek felül. S aztán már hiába jöttek újabb fordulatok, a magyarok soha többé nem lehettek urak.

Bulzán bácsi a második világháború után költözött a miénkkel szemközti házba. Akkor már öreg volt, nyugdíjas-ként vágott neki a városi létnek. A Kétméteres nevet apám ragasztotta rá, aki szinte minden ismerőse számára kitalált egy-egy találó ragadványnevet. Az öreg vélhetően legénykorában is legfeljebb száznyolcvanöt centi magas lehetett, hajlott háttal pedig a száznyolcvanot se nagyon érte el, de akire apám egyszer rárakta a keresztvizet, arról többé a halál se mosta le.

Olyan hat-hétéves forma lehettem, amikor egyszer megszólított az ablakából:

- Kisfiú, gyere csak ide. Hangja tiszta csengésű volt, de halk, hirtelen nem is tudtam, merről jött. Először hátranéz-

tem, aztán jobbra, majd balra, talán még felfelé is, mire végül az ablakára esett a tekintetem. Ott állt az öreg és mosolygott. Készségesen odaszaladtam, elvégre látásból ismertem.

- Hoznál nekem egy doboz cigarettát a trafikból? - kérdezte tökéletes magyarsággal.

- Hogyne - feleltem készségesen. - Milyen cigarettát tetszik szívni?

- Nacionálét - mondta, és a kezembe nyomott két lej tizenötöt banit.

- A cigaretta egy lej tizenötbe kerül, a másik lej a tiéd, a fáradozásodért. Vegyél cukorkát vagy fagyaltot rajta - tette hozzá.

Egy egész lej! - dörömbölte a szívem az örömtől. Egy egész lejt kereshetek nem egészen öt perc alatt. Egy lejért akkoriban két fagyaltot vagy két málnaszörpöt adtak, de ennyibe került két és fél perc vagy négy kifli is. Mindezt már száguldás közben számítottam ki, ugyanis jóformán be sem fejezte mondandóját az öreg, én máris a nyakam közé kaptam a lábam, és uzsgyi!... Emil Zátopek, a kor híres hosszútávfutó bajnoka valószínűleg a nyomomba sem ért volna. Úgy futottam, hogy lábaim szinte alig érték a földet. Nem is futottam, inkább szálltam, repültem, úsztam a levegőben. Három perccel később már át is adtam a doboz Nacionálét Bulzán bácsinak.

Attól kezdve többnyire az utcán játszottam. Néha lopva átsandítottam a szemközti házra, de Bulzán bácsi ablakán délelőttönként általában le volt engedve a redőny. Ebéd után az öreg ledőlt szunyókálni, három óra körül aztán felkelt, kitárta az ablakot, kikönyökölt, s már szólt is...

- Hová szokott küldeni Kétméteres? - kérdezte apám egy alkalommal.

- Cigarettáért - válaszoltam. - Mindennap egy doboz Nacionálét veszek neki a trafikban, ő meg jutalmul ad egy lejt... Tán neheztelsz érte? - faggattam óvatosan. Tudtam, nem különösebben kedveli a románokat.

- Nem neheztelek - mondta apám. - Nyugodtan hozhatsz

neki cigarettát ezután is. Elvégre becsületes, jóra való ember. Bíró volt... – tette hozzá.

– Bíró? – tátottam el a szám. – Hol volt bíró?

– Valahol Csucsá mellett. De a háború után menesztették – felelte apám, és másra fordította a szót.

A menesztés okáról ugyan nem esett szó, mindenesetre attól kezdve egészen más szemmel néztem Bulzán bácsira. Addig mindössze egyetlen bíróról hallottam, a kolozsváriról, aki egy alkalommal Mátyás királyunkat megvesszőztette, amiért nem jeleskedett eléggé a fahordásban. Sejtettem, hogy bírónak lenni régen nagy tisztesség lehetett. Olyasmi volt, mint manapság a polgármester.

A következő nyáron az első osztály sikeres abszolválásának örömeire anyámék úgy döntöttek: táborba küldenek. Jókora bőrrönddel egyetemben felraktak a vonatra, és irány: Feketető. Nem mondhatom, hogy különösképp lelkesedtem a táborozásért, de mindig engedelmes gyerek voltam, hát mentem... Megérkeztünk a helyszínre, felvontuk a tábori zászlót, elfoglaltuk a helyi iskola tantermeiben sorakozó ágyakat, és igyekeztünk felülkerekedni honvágyunkon, szomorúságunkon. Két nap múlva már eszünkbe sem jutott az otthon. Éltük a tábori életet: nagyokat fürödtünk, kirándultunk, futkároztunk, néha hazafias énekeket zengtünk, olyan: „Mint a mókus fenn a fán...” féléket.

Egyik alkalommal fociztunk. Mindig szerettem kergetni a labdát. A futballpálya szélén négy vagy öt fekete bivaly rágcsálta méla közönnyel a száraz füvet, amikor egy magasból érkező labdát kapásból úgy rúgtam tovább, hogy homlokon találta az egyik bivalyt. A robusztus állat lustán felpillantott, rám nézett, fújta egy nagyot, talán még lángot is lövellt az orrlyukán, leszegte a fejét, azzal már lódult is... Egyenesen felém. Nem sokat tétoztam, a következő pillanatban már nyargaltam is. A nagy barom meg utánam. Csak futottam s futottam, egyre kétségbeesettebben, mint aki tudja, az életéért fut. A fekete húshegy meg végig kitarthatóan a nyomomban... Kezdtém kimerülni, egyre elkeseredettebben kapkod-

tam levegő után, amikor hirtelen elfogyott a talpam alól a talaj, s mielőtt bármit is tehettem volna, nyakig elmerültem egy méretes trágyagödör híg tartalmában. A bivaly hatalmasat fékezett, sikerült időben megállnia. Nyilván meglephette a nem várt fordulat, mert sokáig állt a gödör szélén, s szuszogva bámult. Én meg a bűzös trágyaléből pislogtam vissza rá. Végül elunta a várakozást, dühösen elbőgte magát, néhányszor megkaparta a földet, aztán sarkon fordult, és visszaballagott a pálya szélén legelésző társaihoz. Nagy nehezen kikászálódtam a gödörből, lementem a falu alatt csörgedező Sebes-Körösre és ruhástól belebújtam. Talán egy óra hosszát csücsültem a jéghideg vízben. Később szappannal többször átmostam a ruháimat, magamat is, ám minden alaposágom dacára, a trágyagödör szagát egy hét múlva is érezni lehetett rajtam.

- Mi történt veled? Úgy bűzlesz, mint egy konda disznó - jegyezte meg egy alkalommal az egyik nevelőtánár.

- Beleestem egy trágyagödörbe - válaszoltam.

- Vagy úgy... - mormogta -, még jó, hogy nem fulladtál bele...

Észre sem vettünk, és elröpült a két hét, véget ért a táborozás, és hazatértünk. Közben egészen megfélemedeztem Kétméteresről, ő viszont nagyon is az emlékezetében tartott.

- Kisfiú! - szólított meg már másnap, mikor épp Hámosék Jóska fiához igyekeztem vadonatúj labdámmal.

- Igen - fordultam hátra.

- Hoznál nekem egy csomag cigarettát? - kérdezte.

- Hogyne, szívesen - válaszoltam. - Tetszik vigyázni a labdámra, amíg visszaérek? - adtam kezébe a vadonatúj lasztiit.

- Természetesen. Nagyon szép labda. Szakasztott olyan, mint az igazi futballistaké.

- Hát persze - adtam az okosat -, eredeti ötös laszti. Ilyennel játszanak a meccseken - tettem hozzá, a következő pillanatban azonban már széleseben nyargaltam...

Ezúttal is három percig tartott az út. Átadtam a cigarettát, megkaptam a labdát, s épp indultam volna, de Bulzán bácsi még nem végzett.

- Nem láttalak az elmúlt napokban, tán beteg voltál? - kérdezte.

- Táborban voltam - vágtam ki büszkén.

- Nocsak... Az jó dolog lehetett - bólogatott az öreg. - Aztán merre volt az a tábor?

- Feketetón, Csucsá mellett - válaszoltam türelmetlenül -, de most mennem kell...

- Feketetón?... - kapta fel a fejét az öreg. - Aztán milyen az a Feketető? - folytatta a kérdezést, közben fürkészően nézett a szemembe.

- Hosszú. Legalább négy kilométer hosszú... - vontam meg a vállam.

- És szép?

- Olyan, mint minden falu. Van sok régi háza, többnyire a hegyoldalban, de van sok új is... Egyik temploma fából épült, a másik kőből... De most már tényleg mennem kell - próbáltam lezárni a beszélgetést.

- Csak azért kérdeztem, mert magam is feketetői vagyok - mondta. - Most viszont tényleg eredj, ne várokoztasd meg a barátod - intett búcsúzóul.

- Tudom már, hol volt bíró Bulzán bácsi - újságotam este, vacsora közben a szüleimnek.

- Hol? - kérdezték szinte egyszerre.

- Hát Feketetón, ahol a táborban voltam...

- Tényleg. Most, hogy említetted, beugrott - hümmögött apám. - Hosszú, egyutcás falu - engedte feltörni emlékeit. - Ma már szinte csak románok lakják, de az öreg idejében még sok magyar család élt ott. Egészen az oroszok bejöveteléig. Attól kezdve minden megváltozott Feketetón - tette hozzá, s legyintett. - A századunk ott ásta be magát a falu alsó végében. A Köröstől egészen fel a hegytetőig. Távírdászaink a faluházán rendezkedtek be. Kétméteres ajánlotta fel, ő volt akkor a falu legfőbb előjárója. Aztán egy reggel jött a hír: az oroszok elérték Csucsát. Először úgy volt, Feketetón várjuk be őket. Később mégis azt üzenté a parancsnokság, szedjük össze mindenünket, amilyen gyorsan csak tudjuk, és azonnal

vonuljunk vissza, a Királyhágó innenső oldalára. Elbúcsúztunk hát Kétméterestől, és elindultunk. A többit már egy csucsa ember mesélte el, négy évvel később a piacon...

Szóval, bejöttek az oroszok, de nem egyedül. Velük voltak a románok is, akik augusztus vége felé álltak át az ő oldalukra. A katonákkal együtt egy komiszár is érkezett, akit állítólag Bukarestből neveztek ki. Zavaros tekintetű, cingár, fekete ember volt az a komiszár, valahonnan Olténiából szalajthatták. Barna bőrkabátot viselt, az oldalán hatalmas pisztoly lógott. Alig szállt ki a sáros fekete autóból, amivel érkezett, máris parancsolgatni kezdett.

- Te, Bulzán, gyűjtsd össze a népet, és tudasd velük, hogy elhoztuk a békét és az egyenlőséget - utasította Kétméterest. - Ám mint mindennek a világon, a békének és az egyenlőségnek is ára van. Ezután mindenki a pártnak köteles engedelmessé válni. A Román Kommunista Pártnak, melyet egyedül én képviselek itt, Feketetón. Aki ellenszegül a parancsoknak, azt szó nélkül lelövöm - csapott a pisztolytáskájára a fekete ember. Értve vagyok, Bulzán? - kiabálta.

- Megértettem, uram - válaszolta csendesen Kétméteres.

- Mi az, hogy uram? - horkant fel a komiszár, mintha lőrúgta volna meg. - Az anyád keservét, te, égimeszelő, ne mérszelj engem még egyszer leüríteni, mert menten leöllek. Mától fogva itt mindenki elvtárs! Felfogta az a kisméretű agyad?! Elv-társ! Értetted? Elv-társ! Vége a horthysta, kapitalista maszlagnak. Mostantól Feketető ismét Romániához tartozik. Keresd hát elő gyorsan a román zászlót és tűzd ki szaporán a faluház homlokzatára, hogy a parasztjaid is tudják: megszűnt a magyarvilág, újra a románok az urak Erdélyben. Világos voltam? - üvöltötte magából kikelve a bőrkabátos.

- Hadd mondjak most én is valamit, elvtárs... - kezdte vészjósló hangon Kétméteres. - Eddig is jól elvöltünk nélkületek, ezután is elleszünk. Sosem volt köztünk kommunista, remélem, ezután se lesz. Ami pedig a zászlót illeti, elvtárs... Ez a falu egyelőre hivatalosan még Magyarországhoz tartozik,

tehát semmiféle román zászlót nem tűzök ki a faluházára. Csak ha majd erről hivatalos tájékoztatást kapok az illetékektől. Addig viszont ne üvöltözz itt nekem, mert foglak, s pisztolyostól együtt behajítalak a Körösbe! – fejezte be, de már bömbölve Kétméteres.

– Mi vagy te, Bulzán?! Román, vagy valami magyarbérenc? – sziszegte a komiszár összeszűkülő szemmel. – Ne félj, gondom lesz rád...

Ezt azonban már nem tudta befejezni, mert Kétméteres vállon ragadta, kitérta a sáros autó ajtaját és bevágta a hátsó ülésre.

– Indíts! – kiáltott rá a megszeppent sofőrre. – Nehogy egy perc múlva még itt lássalak!...

Már a hegy tején ült a nap, amikor fegyveres katonákkal teli, ponyvás teherautó állt meg a feketetői faluház előtt. A katonák betódultak az épületbe, közrefogták Kétméterest, s már vitték is. Egyenesen a kolozsvári népbíróságra, ahol látzításért és államellenes tevékenységért még aznap négy év kényszermunkára ítélték.

Szabadulása után Bulzán János hazament Feketetőra, ám házában egy moldvai családot talált. Felkereste a falu kommunista első emberét, de az gúnyosan mosolyogva tárta szét karjait:

– Látja, elvtárs, így jár, aki szembeszegül a népi hatalommal és saját fajtájával. Magának itt mindene megvolt, mégsem becsülte meg magát. Most menjen hát, ahová akar. Itt többé nemkívánatos személy.

Így került Kétméteres Nagyváradra, ahol velünk szemközt vásárolt egy lakrészt.

Szép kort megélt. Még tizenhét évesen is napi rendszerességgel hordtam neki a Nacionálét.

Katonaidőmet töltöttem, amikor elment... Azóta valahányszor Feketetőn visz át az utam, mindig lelassítok. Fűrészve nézem a házak ablakait, készen arra, hogy azonnal fékezsek és odafussak hozzá, amint meglátom intésre emelt karját. Tudom, elvenném a pénzt, s máris nyargalnék a tra-

fikba cigarettáért. Csak az bánt, hogy ma már legalább negyedórába telne, mire visszaérnék. Az egy lejért vett cukorkát viszont ugyanolyan jóízűen szopogatnám, mint ötvenvalahány évvel ezelőtt...

Szőrösfülű

Régi karácsonyi emlékeim között időnként felsejlik egy furcsa öregember, egy favágó arca, akit mindenki csak Szőrösfülűként ismert Nagyváradon.

Aprócska legény voltam, tán abban az esztendőben kerültem iskolába, amikor Szenteste, a templomból hazafelé tartva apám észrevette. Egy félig lebontott tűzfal tövében, a kővé fagyott földre terített kartonokon feküdt, mély álmat színelve. Azon az estén különösen hideg volt. Az utcai lámpák fényétől kékesen csillogott a fák ágait borító zúzmara, a házfalak szinte ontották a jeges zimankót.

- Keljen fel, jóember! - rázta meg apám. - Ha itt marad, reggelre maga is olyan keményre fagy, mint a föld - tette hozzá nyomatékképpen.

- Mit akar?... - dűnnyögte mérgesen a vénember, miközben felült. - Hol aludjak? Se otthonom, se rokonom...

- Megoldjuk valahogy - folytatta apám. - Na, szedje össze szaporán a holmiját, aztán jöjjön. Ha sokat ácsorgunk itt, mi is megfagyunk...

Anyám nem állta meg szó nélkül.

- Tán csak nem akarod hazahozni?

- De bizony, pontosan azt akarom - keményedett meg apám. - Elvégre Szenteste van, mi pedig épp a templomból jövünk...

- Aztán hová fekteted? - fűzte tovább a szót anyám.

- Majd csak találunk alkalmas helyet a számára... - zárta le a vitát apám.

Addigra az öreg felkászálódott, a kartonok alól előhúzott egy koszos szatyrot, valahonnan előhalászott egy cigarettát és meggyújtotta.

- Készen vagyok. Felőlem akár indulhatunk is... - mondta.

A cigaretta egészen hazáig kitartott. Azóta se találkoztam olyan különlegesen büdös cigarettával.

- Megérkeztünk - állt meg a kapunk előtt apám. Az öreg bakancsa talpán elnyomta a cigarettavéget. A metsző szél felkapta a parazsat és csillagként szórta vissza rá.

- Vigyázzon már, nehogy tüzet fogjon! - szólt a rá apám kapunyitás közben.

Végimentünk a havas udvaron, aztán fel a gangra. Az öreg szorgalmasan toporzékolta le szakadt bakancsairól a havat.

- Hagyja, jóember, majd leolvad a konyhában - nyugtatta apám.

Bent öt tányért rakott az asztalra, villát, kést, elővette a kenyeret, aztán elindult a spájz felé, közben visszaszólt az öregnek. - Mosson kezet a csapnál! Szappant is talál ott.

Mire az öreg végzett a mosakodással, apám is az asztalra rakta a kolbászt, szalonnát.

- Na, lásson hozzá, addig én elkészítem a fekhelyét, a feleségem meg főz egy kis teát, hogy felmelegítse - mondta, azzal kilépett az éjszakába.

Jó negyedóra telt, mire visszajött.

- Megágyasztam magának a pincében. Ott el lehet a tél végéig - mondta a vénembernek, és ő is odaült az asztalhoz.

Én anyám mellől, félve figyeltem az öreget, hogyan tör a kenyérből, kanyarít tempósan hol a kolbászból, hol a szalonnából. Csak az ételt nézte, ránk ügyet sem vetett. Akkor vettem észre, hogy nemcsak az arca borostás, fülcimpáin legalább centis hosszúságú szőrszálak meredeznek, de orlyukából is tucatszám álltak ki a sörték.

Szőrösfülü még evett, mikor minket, gyerekeket ágyba parancsolt apám. Emlékszem, sokáig beszélgettünk bátyámmal az öregről, mire végre elaludtunk.

Reggel Szőrösfülü a pincében kapta a reggelit. Hiába rimánkodtak neki a szülei, nem volt hajlandó feljönni. Apám morgott egy sort, aztán leakasztotta a spájzajtón lógó

régi nagykabátját, anyám egy pár bakancsot, kucsmát, sálát, kesztyűt kerített elő valamelyik szekrény mélyéről, s apám ezeket is levitte. Félóra múlva az öreg eltűnt, csak késő este került újra elő. Akkorra anyám már odakészítette fekhelye mellé a vacsoráját.

Attól kezdve ez így ment. A toprongyos ember reggel mindig nyakába vette a várost, csak este, jóval sötétedés után érkezett meg. Hogy napközben hol járt, mivel foglalkozott, szüleim nem tudták, de nem is firtatták.

Március elején, amint megereszkedett a hó, csöpögni kezdtek az ereszről lógó jégcsapok, s a hóvirágok is félve kidugták fejüket, Szőrösfülű megköszönte a vendéglátást. Apám-mal még váltott néhány szót és elment.

Júliusban meghozták a téli tüzelőnket, s még aznap megérkezett Szőrösfülű is. Vállán háromlábú fűrészállványt cipelt, melynek oldalán kis üveg himbálózott, az üvegcsében petróleum lötyögött, s egy lúdtoll állt ki belőle. Felállította az állványt a farakás közelében, kiszerezte belőle a fűrész, leült vele a gang lépcsőjére, elővett egy háromszögű reszelőt, jobbra, balra meghajtotta a fűrészfogakat, végül valamennyit gondosan megszelte. Visszarakta helyére a fűrész, felkapott egy jókora fahasábot, az állvány bakjára lökte, kivette a tollat az üvegből és két oldalán bekente vele a fűrészlapot. Végül felgyűrte ingujját, beleköpött a tenyerébe és beleeresztette a fűrész a combvastagságú fába. Ütemesen húzta-tolta a fűrész. Harsogott, jajveszékelt a fa, alatta egyre nőtt a fűrészporhalom.

A lépcsőn ülve néztem. Ma sem tudom miért, de rokon-szenves volt számomra az öreg. Valami furcsa, megmagyarázhatatlan titokzatosság áradt belőle. Ezért valahányszor fát vágott nálunk, mindig a lépcsőn ültem és néztem. Néha kérdeztem tőle valami gyerekes dolgot. Egyszer-kétszer válaszolt, legtöbbször azonban eleresztette füle mellett a kérdéseimet.

- A bácsi világéletében fát vágott, vagy foglalkozott egyéb-
bel is? - szegeztem neki a kérdést egy alkalommal.

Meglepődött. Abbahagyta a favágást, a bak kampójára akasztotta a fűrész, és leült mellém a lépcsőre. Megtörölte verejtékező homlokát, előhalászott egyet büdös cigarettái közül és rágyújtott. Egy ideig csak szótlanul ült. Nagyokat slukkolt a cigarettából, egészen behorpadt az arca, időnként újtára engedett egy-egy sebesen forgó füstkarikát, s hosszan nézett utána. Végre megszólalt. Lassan, vontatottan, mintha előbb minden szót alaposan megrágott volna...

- Tudnod kell, hogy Kolozsváron születtem - kezdte. - Hárman voltunk testvérek. Apám jó nevű ügyvéd volt. Amolyan tipikus békebeli paragrafus-szakértő, akit kizárólag csak a munkája érdekelt. Minden reggel pontosan fél nyolckor elköszönt tőlünk, aztán este hétig nem láttuk. Megvacsoráztott, kiolvasta az újságot, majd lefeküdtünk. Másnap kezdődött minden előlről. Velünk, gyerekekkel anyám foglalkozott. Ő nevelt, ápolt minket, segített leckéink elkészítésében. És ő vezette a háztartást is, bevásárolt, főzött, mosott. Ha akadt kevéske szabadideje, a kertben serénykedett.

Nagyjából annyi idős lehettem, mint te most, amikor valamilyen rejtélyes kór támadott meg. Előtte eleven kisfiú voltam, mindig kész a gyerekes csínytevésekre. A betegség mindent megváltoztatott. Fárasztott a mozgás, felhagytam hát a hancúrozással, csavargással. Hallgataggá, visszahúzódóvá váltam. Naphosszat elüldögéltem a képeskönyveim, játékaim között, s csak néztem magam elé, vagy a semmibe révedtem. Szüleim Kolozsvár összes híres orvosához elvittek. A doktorok tapogattak, kopogtattak, faggattak, hümmögtek, de diagnózist egyik sem tudott mondani. Apám azonban nem tágított. Kiderítette, hogy Marosvásárhelyen él egy nagytudású, idős professzor, aki szinte minden betegséget ismer. Nosza vonatra ültünk és átmentünk Marosvásárhelyre. A jóságos tekintetű öreg tanár tetőtől talpig alaposan megvizsgált, végül azt mondta apámnak: „Pontosan magam sem tudom, mi a betegség neve, bár apám, aki szintén orvos volt, egyszer mesélt hasonló esetről. Csak egyet tudok biztosan: ha a fiúcska legalább négy évet folyamatosan a havasokban

tölt, kilencven százalékos eséllyel életben marad. Ellenkező esetben egy éven belül eltemethetik.”

Apám nem sokat teketóriázott. Átadta a praxisát egyik barátjának, elrendezte pénzügyeit, egy este anyámmal becsomagolták a szükséges ruhákat, reggel elbúcsúztunk tőlük, s kettesben nekivágtunk a nagy ismeretlennek.

Sok helyen megfordultunk, már nem mindegyik nevére emlékszem, végül Csíkszentdomokoson kötöttünk ki. Egy idős özvegyasszony fogadott be minket. Apám beíratott az iskolába, attól kezdve ott éltünk. Amint eljött a nyári szünidő, szekérre raktuk a poggyászainkat és felmentünk Balánbánya fölé, a Kovács-tetőre. Ott töltöttük a nyarat, egy boronákból összeácsolt házban. Csak ősszel tértünk vissza a faluba.

Apám gyorsan feltalálta magát. Segített a domokosiaknak pörös ügyeik intézésében. Folyamodványokat, fellebbezéseket, leveleket írt, tanácsokkal látta el a hozzá fordulókat. Megszerettek, befogadtak minket, mintha született domokosiak lettünk volna. Egész évben köztük voltunk, csak karácsonykor utaztunk haza, Kolozsvárra, hogy legalább Szenteste együtt legyen a család.

Telt, múlt az idő, sok mindent megtanultam a székelyektől, többek között a favágást is. Álomban sem gondoltam, hogy egyszer még hasznát veszem.

Mire elértem a gimnazista kort, olyan egészséges voltam, mint a makk. Apámmal hazaköltöztünk Kolozsvárra. Érettségi után beiratkoztam a váradi jogi akadémiára. Sikeresen lediplomáztam. Három évig apám egyik barátja mellett bojtároskodtam, majd saját irodát nyitottam. Közben kitört a háború, 1940-ben bejöttek a magyarok, engem meg behívtak katonának. Hadnagyként szolgáltam egy géppuskás alakulatnál. Negyvennégy végén többedmagammal orosz fogságba estem. Szibériába vittek minket. Társaim többsége az első évben meghalt. Én a székely havasokban szerzett edzettségemnek köszönhetően túléltem a mostoha időjárását, túl a sanyarú tábori létet. Ötévnyi szenvedés, gyötrődés után 1949-ben végre elengedtek.

Soványan, rongyosan érkeztem meg Kolozsvárra, de a szüleimet, testvéreimet nem találtam. Nyomtalanul eltűntek a háború forgatagában. Egyik rokonom javasolta, jobb lesz, ha én is elhagyom a várost, mielőtt a szüleim sorsára jutok. Így kerültem Váradra. Próbáltam elhelyezkedni, de mindenhol elutasítottak. Néhány helyen nyíltan a képeembe vágták: „Maga veszélyt jelent a népi hatalomra.” Sehol sem kellettem, és más városba is hiába mentem volna. A hatalom mindenütt ugyanaz volt. És ez a hatalom rettegett az olyanoktól, akik származásuk vagy iskolázottságuk révén átláttak egyenlőséget hirdető eszméik hamisságán. A magamfajta iskolázott emberek jelentették a legfőbb veszélyt a szovjet mintára épülő új társadalmi formára.

Maradék pénzemen megvettem ezt a fűrészszert, azóta favágással foglalkozom. Néhány évig egy Körös-parti házban béreltem szobát. Amióta megjelentek a motoros fűrészek, olyan kevés a munkám, hogy képtelen vagyok fizetni a lakbért. Aludtam már hidak alatt, parkokban, elhagyott házakban. Idővel mindenhol elkergettek, vagy kiszorítottak a fiatalabb hajléktalanok...

Hát ez az életem története dióhéjban, s így lettem favágó-sóhajtott nagyot az öreg, azzal felállt, beleköpött a tenyerébe és fűrészelt tovább. Egészen sötétedésig. Akkor összecsucpta az állványt, megrakta fával a kikészített nagy füles kosarat, s kezdte lehordani a pincébe a felvágott fát.

Két nap alatt általában végzett. Harmadik nap még szét hasított néhány bogos-göcsörtös tuskót, aztán eltűnt. Csak november közepe táján került ismét elő, hogy éjszakánként elfoglalja pincénkben kialakított szálláshelyét.

Már nagyobbacska voltam, mikor egy télen hiába vártuk. Leesett a hó, keményre fagyott a föld, de Szőrösfülű csak nem érkezett.

- Nem jön, hát nem jön - rántott a vállán apám. - Biztosan talált magának jobb kvartélyt...

De bántotta a dolog, láttuk.

Egy nap aztán a fejébe nyomta kucsmáját és elballagott a

sarki kocsmába. Ott tartotta Szőrösfülű a fejszóját és favágóállványát.

Sokáig elmaradt. Mikor hazatért azt mondta anyámnak: Megnyugodhatsz. Szőrösfülű nem jön többé. A kocsmáros szerint két hete örökre elment. Ahogy ismerem, azóta már a „fentiek” téli tüzelőjét aprítja. De az is lehet, hogy semmit sem tesz, csak élvez a mennyország melegét, a törődést és a szeretetet, melyekből olyan fájdalmasan kevés jutott neki ezen a keményre fagyott földön.

Ali Baba

Sok furcsa és különös embert élt egykor a szülővárosomban. Ágrólszakadt, toprongyos alak valamennyi. Mintha az ország összes éhenkórásza ott adott volna találkát egymásnak. Törtem is a fejem eleget, vajon mi vonzhatta oda őket. A táj szépsége, vagy valamilyen titokzatos, rejtélyes erő, esetleg a Teremtő épp ott szánt nekik valamiféle testhezálló feladatot?... Idővel aztán felhagytam a magyarázatkereséssel. Ott voltak, mert ott kellett lenniük, s így legalább életem részeivé váltak.

A furcsa szerzetek egyikét Ali Babának hívták. A harmincas évek közepén került Nagyváradra, nem tudni, honnan. Az Ali Baba név vélhetően úgy ragadhatott rá valahol, ahogy a kutya szőrébe a bogáncs. Ráragadt, megtapadt és rajta maradt. Igazi nevét senki sem tudta. Legfeljebb a rendőrök.

Közepes termetű, széles vállú, vastag nyakú, erős ember volt Ali Baba. Örökké borostás, piros arcából kék szempár tekintett ki a világba. Többnyire békés volt ez a szempár, csak akkor szórt mély, indigókék villámokat, ha valaki csúfnevén szólította. Olyankor nem volt tanácsos a közelében maradni.

Beszélték, egykor az övé volt a környék egyik legnagyobb birtoka. A jókora terület egyik felén gyümölcs termett, a másikon szőlő, de néhány holdnyi erdő is tartozott hozzá. A Teleki utcában volt szép, négyszobás háza. Ott élt feleségével és két gyermekével, és onnan járt ki mindennap a szőlőbe, gyümölcsösbe, kiosztani és felügyelni a munkát.

Amint érni kezdett a barack, a körte, a szilva, az alma, benépesült a domboldal. Zamatos gyümölcsseit júliustól szeptember végéig külön bódében árulta két szemrevaló menyecs-

ke a váradi nagypiacon. A fehér lécládákba szedett termés egy részét Ali Baba vasárnap délutánonként kocsira rakta, befogta elé két szép sárga lovát, s meg sem állt a „kincses városig”. Rendszerint este indult, hétfő reggel a kelő nap már a kolozsvári piacon találta. Délig eladta a kocsinyi gyümölcsöt, s fordult is vissza, hogy még éjfél előtt hazaérjen a családjához.

Egészen a háború végéig tartott ez a nyugodt, békés lét. Akkor hirtelen minden megváltozott. Egy reggel két fekete autó állt meg a házuk előtt. Ballonkabátos, kalapos férfiak szálltak ki a kocsiból, s veszettül dörömbölni kezdtek a nagy zöld kapun. Nem sokáig időztek. Tíz perc múlva már jöttek is kifelé. Velük volt Ali Baba és családja is. Felberregtek az autók motorjai, s kékes füstfelhőt hagyva maguk után, elrobogtak. Senki sem tudta, hová, merre vitték a családot.

Néhány hónapig üresen állt a Teleki utcai ház, egyszer aztán híre ment a városban, hogy a tanácselnök nem tudta nézni, hogyan megy tönkre a gazdátlanul maradt szép porta, fogta magát, s családjával együtt beköltözött.

Egy év múlva előkerült Ali Baba. Céltalanul lödörgött az utcákon, akik látták, alig ismertek rá. Sovány volt, rongyos és borostás. A Duna-deltából, a kényszermunkatáborból szökött meg – vélte tudni néhány bennfentes.

Gyorsan híre ment megérkezésének, még aznap el is kapták a szekusok. Este két géppisztolyos, egyenruhás pribék közrefogta, vonatra ültek vele és visszavitték a Duna-deltába. Átadták a táborparancsnoknak, s a lelkére kötötték, úgy vigyázzon rá, mint a tulajdon két szemére.

Hogyan csinálta, miként, senki sem tudta, tény, hogy két hét múlva Ali Baba megint Váradon volt. Újra lefülelték, visszavitték, de az öreg ismét túljárt őrzői eszén. Ezúttal öt nap elég volt neki a hazatéréshez. Néhányszor még elkapták, visszatoloncolták, végül megunták az örökös utazgatást, s többé nem bántották.

Az egykor módos férfi akkorra már csak árnyéka volt korábbi önmagának. Koszos, toprongyos csavargóvá züllött. Járt, kelt a városban, senkihez sem szólt, senkivel sem be-

szélt. Kerülte az embereket. Kocsmába, üzletbe soha be nem tette a lábát. Megzavarodott a sok kínzástól, szenvedéstől és családja elvesztésétől – suttogták a háta mögött.

Idővel szerzett egy vén gebét, egy kopott szőrű szamarat, összetákolta valami kocsisfényt, elébe fogta a két állatot és fuvarozni kezdett. Mosógépet, gáztűzhelyet, televíziót, frizsidert, ami épp adódott. Lassan poroszkált a ló, lassan a szamar, de a felszámolt fuvardíj is jóval kevesebb volt, mint amennyit a tehertaxisok kértek, ezért mindig akadt szállítanivalója.

A magának való, különc öreg fittyet hányt a társadalom öszszes írott és íratlan szabályára. Elsősorban az olyan hiábavalóságokat mellőzte, mint az illem vagy a divat. Télen, nyáron karima nélküli nemezkalapot viselt, rongyos, zsíros zakót, folt hátán folt nadrágot, és kopott sarkú, örökké éhes bakancsokat. Anyám szerint hozzá képest a legkoldusabb koldus is divatficsúrnak számított.

Engem egyáltalán nem zavart toprongyossága. Már a pusztaja megjelenése komoly érdeklődést keltett bennem. Főleg, miután Bessenyei bácsi, a kályhás egyszer elmondta, hogy Rákóczi fejedelem, mielőtt elindult Rodostóba, önkéntes száműzetésének helyszínére, Várad határában, egy öreg tölgyfa tövében ásta el vagyona jelentős részét.

- Hej, egykomám - tolt fel a homlokán a sipkát az öreg -, annyi kincset te életedben még nem láttál. Kilószám volt abban a ládában az arany, az ezüst, marékszám a gyémánt s az igazgyöngy... Gyűrűk, fülbevalók, nyakláncok, karkötők, csupa-csupa drágábbnál drágább ékszer...

- S mi lett a kincccsel, megtalálta valaki? - kérdeztem izgatottan.

- Az úgy volt, egykomám, hogy a háború idején egy ruszki akna eltalálta az öreg tölgyet. A kidőlt fa gyökerei közt meg is lelték a ládát, de bizony üresen... Ott voltam, saját szememmel láttam, egy árva fillér, annyi sem volt benne. Valószínűleg Ali Baba ügyesebb volt a ruszkiéknál, időben kiürítette a ládát, abból lett olyan gazdag... - húzta vissza szemére a sipkát Bessenyei bácsi.

Az eltűnt kincs barátaimat is felizgatta. Legalább tucatszor elolvastuk az Ezeregyéjszaka Ali Babáról szóló meséjét, hátha találunk egy támpontot, amely elvezett a láda tartalmához. Végül már kívülről fújtuk a mesét, de a rejtélyt nem sikerült megfejtenünk. S hiába faggattuk szüleinket, szomszédainkat, a sarki boltost, a trafikost, a borbélyt vagy a kocsmárost is. Valahányszor szóba hoztuk a kincsesládát meg Ali Babát, a felnőttek a rájuk jellemző módon igyekeztek kitérni a válaszadás elől.

- Nincs jobb dolgok, mint ilyen marhasággal foglalkozni?! - förmedtek ránk. - Méghogy kincset lelt az a vén senkiházi. Akkor már rég elette volna a fene innen... Na, húzzatok el ti is, öcsi, mint a vadludak! - tették hozzá, ezzel részükről lezártak tekintették az ügyet.

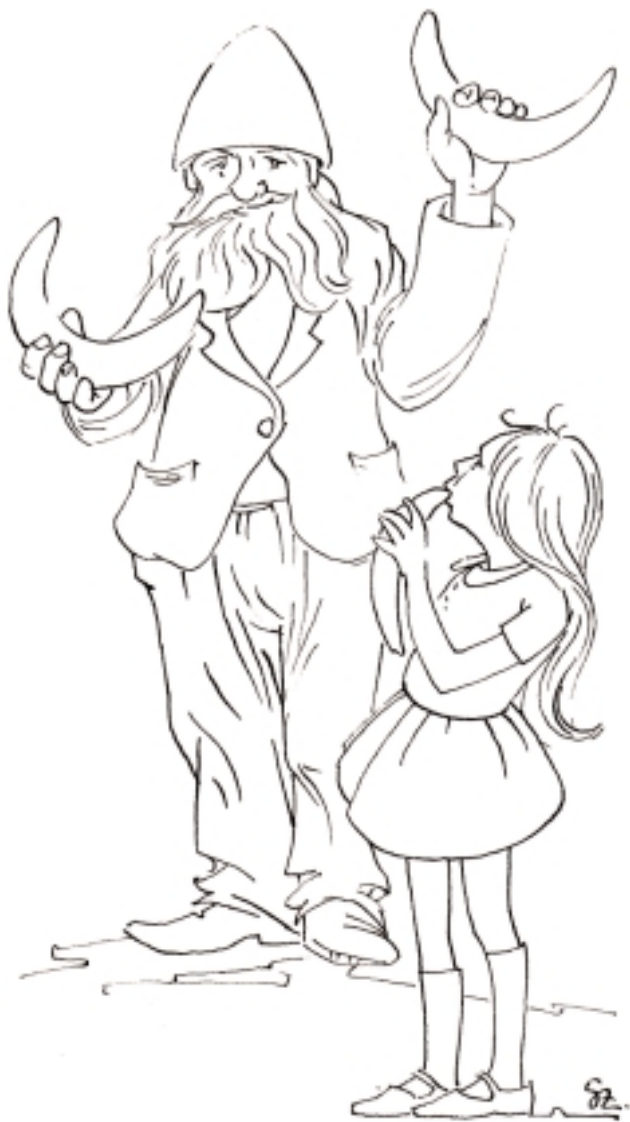
Sokat töprengtem azon is, miként lehet, hogy az Ali Baba arcát borító borosta nagyjából mindig azonos hosszúságú, holott már rég a térdéig kellett volna érjen. Erre vonatkozóan egyedül a nálam egy évvel idősebb Gézának volt többé-kevésbé elfogadható magyarázata:

- Befelé növeszti, kispám, és mindig lerágja a felesleget - világosított fel a nagyobb gyerek gúnyos fölényességével, valahányszor szóba került Ali Baba arcszőrzete.

- S mit kezd a lerágott szakállal, tán lenyeli? - faggattam tovább.

- A fenét... - méltatlankodott Géza. - Kiköpi, mint a kánya a megevett madarak tollát. De most már fejezd be a kérdézősködést, mert nyakon váglak...- zárta le a vitát. Aki valamelyest ismerte Gézát, tudhatta, a nyakonvágást általában olyankor helyezte kilátásba, amikor már végérvényesen kifogyott az érvekből.

Ez egyszer azonban nem tévedett. Az öreg a nap szinte minden percében köpött. Boltban, hivatalban csak mérték-tartó visszafogottsággal, az élet egyéb területein viszont felülmúlhatatlanul. Elsősorban kocsija pereméről. Bak híján ugyan is Ali Baba rendszerint onnan lógatta lábait a semmibe s köpött hatalmasakat, de mindig csak a járda irányába. Több

volt ez egyszerű beidegződésnél. Benne volt ezekben a köpésekben a toprongyos ember lelkének minden keserősége, s az őt kitaszító társadalom iránt érzett mélységes megvetése is.

A petróleumos állítólag egyszer rákérdezett a köpködés okára. Bevallom, tartottam egy kicsit, hátha kupán vág az öreg – mesélte petróleummérés közben. De nem haragudott. „Azért köpök, fiam, hogy megtisztítsam a szám attól a sok fertelmes dologtól, amit kimondani kényszerültem az elmúlt évtizedek alatt...” Szó szerint ezt válaszolta – bizonygatta a petróleumos.

Hámos Jóska viszont úgy vélte, hogy a járda felé irányuló köpködés szokását a boldog békeidőkben vette fel az öreg, amikor Magyarországon még bal oldali volt a közlekedés. Akkortájt sercintései egyáltalán nem „veszélyeztették” a járókelőket. A második világháború után megváltoztak a közlekedési szabályok, a járműveket átterelték az utak jobb oldalára, ám akkorra Ali Baba már túl merev volt a váltáshoz. A köpködést Jóska Kínából eredeztette, ahol ez korántsem a megvetés, annál inkább a tetszésnyilvánítás és az elégedettség kifejezőeszköze. Nagyeszű barátom elmélete alapján Ali baba, bár kifelé rendkívül ügyesen leplezte, lelke mélyén alapvetően mindig elégedett ember volt. Feltevését Matula néni is megerősítette, akinek egy alkalommal hűtőszekrényt fuvarozott az öreg. Szuszogva bevonszolta a méretes frizsidert az özvegy konyhájába, helyére tolta, beüzemelte, átvette a szállításért járó pénzt, majd köszönés nélkül, de elégedetten távozott. Ez utóbbi mértékét Matula néni abból a tenyéryni tócsából állapította meg, melyet a kapu előtt hagyott emlékül az öreg.

- Jézusom! - csapta össze a kezét az özvegy. - Akkora, mint egy tűzlejes bankó!

Ali Baba tehát reggeltől estig a város utcáit róttá rozszant táblás kocsijával, vagy fuvar reményében valamelyik műszaki bolt közelében várakozott. Kocsiját – melynek négy kereke négyféle volt – évek múltán is ugyanaz a girhes ló és kopott szőrű szamár húzta. Naphosszat elüldögélt kocsija szé-

lén, halkan dudorászott, vagy önmagával beszélgetett. Vásott kölykök voltunk, tanítás után ahelyett, hogy igyekeztünk volna haza, leckét tanulni, legalább egy órahosszat csavarogtunk a városban. Ünnepek számított, valahányszor meglátuk az öreg toprongyost. Előbb körülnéztünk, nincsenek-e ismerősök a közelben, a következő pillanatban már rá is zendítettünk: Ali Baba! Ali Baba! Az öreg nem káromkodott, nem szitkozódott. Fürgén lesirült bicegő kocsija pereméről, felkapott egy keze ügyébe eső követ vagy téglát, és utánunk hajította. Mi persze páni félelemmel, egymást fellökve menekültünk.

Már gimnazista voltam, amikor egy kora őszi délután kérekpározás közben belebotlottam az öregbe. Ott állt a futballpálya mögötti árvaház kovácsoltvas kerítésénél, és kifliket dugdosott be a csöppségeknek. Egy egész szatyornyi kiflit osztott szét a kerítésnél tolongó harminc-egyven, örökké éhes apróság között.

- Nekem is adjál, Ali bácsi! - kiabáltak a hátul állók.

- Ne féljetek, lelkecskéim, jut mindenkinek - igyekezett megnyugtatni a kis árvákat a vén tökéletlen.

Tisztes távolból figyeltem a jelenetet. Az emberkerülő, hallgatag, zárkózott öregembert mintha kicserélték volna. Ide hajolt, oda hajolt, az apróságok mindegyikéhez volt egy-két kedves, névre szóló szava, simogatása.

- Pannikám, kincsem, fáj-e még a torkod? - kérdezte egy hirtelenszőke lánykától.

- Jóska! Aztán félsz-e még a lótól? - fordult egy borzos leánykéhez.

- Mit álmodtál az éjjel, Mariskám, lelkem? - simogatta meg egy barna lányka fejét.

A kifliosztás ürügyén legalább egy óra hosszat időzött a gyerekekkel. Amikor kiürült a szatyor, elbúcsúzott tőlük, felült kocsija szélére, rászólt a két gebére és elindult.

- Szervusz, Ali bácsi! Gyere holnap is! - integettek utána a gyerekek.

- Mióta osztogat kiflit az öreg? - kérdeztem a portástól.

- Ó, már régen. Legalább tíz éve...- válaszolta.

A következő esztendőben elkerültem otthonról. Többé nem láttam Ali Babát.

Anyám mesélte, hogy évekkel később holtan találtak rá egy lakatlan ház pincéjében. Szakadt, zsíros zakója belső zsebében egy több millió lejes takarékkönyv lapult. A betétkönyvben pár soros, szakadozott szélű levél volt: „Unokák híján, a számlámon szereplő teljes összeget a Traian Lalescu utcai menhely kicsinyeire hagyom. Kérem, kizárólag élelemre, ruhára és játékokra fordítsák. Soraimat tekintsék végakaratomnak.”

Az esetnek híre ment a városban. Hetekig beszéltek róla a kenyérért, tejért sorbanállók. Idővel aztán - mint minden - ez is feledésbe merült. Ma már legfeljebb egy-két öreg emlékszik Ali Babára, s azok az időközben felnőtté lett hajdani árvák, akiknek másfél évtizeden át naponta hordta a kiflit, simogatást, jó szót, s akikre keservesen összekuporgatott pénzét hagyta halála után.